

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

8 De iustitia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

iusmodi videntur esse Regis Anglorum edicta, & Comiti-
orum statuta, id vnum maxime præ se ferentia, quippe in eum
finem lata, vt omnes Angliæ subditi vnâ mente concordēs
sint in cultu communi exercendo, & admittendo. Illis verò,
qui tam impijs edictis, atque statutis obtemperant, fauere
non posset publica, quam dixi, testatio: tum quod ea vt fieri
deberet, à Magistratu non permitteretur: tum quod Satana
conuenticula vix, ac nò vix quidem Catholicum frequenta-
re posse putamus, sine suæ suorumque salutis periculo ma-
nifesto. Adde, quod caput est, communi Angliæ vsu, vt au-
dio receptum, propriaque statutorum ratione firmatum,
hæreticorum rituum frequentationem propè ab omnibus
haberi pro signo, quod aiunt, distinctiuo, & hæreticæ prauitatis
quædam professione, quâ Hæretici à Catholicis discernuntur,
quæ numquam, vt licita admittetur, etiam si contra-
ria quolibet testatio præcesserit: cum sit, vt in *intro eiusdem
capituli 27. dicebam*, per se peccatum, atque aded semper, &
quidem graue, factis quibuscumque hæresim profiteri. Quæ
omnia, in eam me sententiam adducunt, quam etiam ali-
quando rogatus respondi, vt putem in Anglia Catholicis
non licere Hæreticorum Ecclesias, preces, conaciones, & ri-
tus adire, nisi ad id ciuili causa cogantur, quæ omnino sit à
religione aliena.

Posset etiam hic agi de iure paterno, quod pater habet in
filium familias, ac de iure herili, quod est penes herum in
seruum: & de iure virili, quod est viri ad vxorem? de hac ve-
rò questione tractabo in capite proximè sequenti in qua-
estione 5.

Posset itidem controuersia disputari, quidnam sit ius in
re, & quid ius ad rem: sed hæc questio tractabitur inferius,
cum ageretur de Dominio: nam in præsentem solùm agimus de
iure, vt est iustum, non vt est facultas quædam vtendi re, qua-
le est ius in re: nec vt est facultas petendi rem vt nostram, vel
nobis debitam, quale est ius ad rem.

De Iustitia.

CAP. VIII.

RELIQUVM est iam, vt de ipsa virtute Iustitiæ dispu-
temus.

Primo queritur, Iustitiæ nomen quot modis acci-
piatur. Respondeo, multipliciter accipi: Primò, latissime, qua-
tenus significat quemlibet rectum voluntatis effectum. Sic
accipit B. Anselmus *lib. de Veritate, cap. 12. Iustitia*, inquit,
est rectitudo voluntatis propter se seruata. Secundo significat
amicitiam ad Deum, & proximum, quæ est charitas, de qua
August. *lib. 83. Quæstionum, qu. 61. Iustitia*, inquit, *est dilectio
Dei, & proximi*. Tertio, in sacris Litteris accipitur vniuer-
sum pro virtute, vt Matth. 5. *Beati qui esurunt, & sitiunt
iustitiam*. Quarto, pro beneficentia in alios: Sic accipitur
Matt. 6. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram ho-
minibus, &c.* In præsentem verò accipitur, quatenus est virtus
quædam, qua quis cuique quod suum est, tribuit.

Secundo queritur, Quot modis Iustitia definiatur? Vlpianus
Iurisconsultus in *Iustitia. ff. de Iustitia, & iure. Ius-
titia*, inquit, *est constans, & perpetua voluntas ius suum
cuique tribuendi*. Hanc definitionem reprehendit Agricola
lib. 2. de Inuentione Dialectica, cap. 5. Primò, eò quòd Iustitia
dicitur voluntas, eum non sit vis, & facultas mentis, sed
virtus quædam, & habitus voluntatis. Secundo, quia dicitur,
(constans, & perpetua) quod nimirum in diuinam cadit ius-
titiam, non humanam. Tertio, quia dicitur (ius suum cui-
que tribuendi.) Cum Iustitia non solùm tale officium præ-
stet, sed etiam reddat præmia digna meritis.

Ceterùm sanctus Thomas 2. 2. *quæstione 58. artic. 1.*
defendit, & explicat prædictâ Iustitiæ definitionem: quam
etiam tuerentur iuris ciuili Interpretes, Accursius, Bartolus,
Baldus, Iason, & alij. *Voluntas*, inquit sanctus Thomas, *ac-
cipitur pro actu voluntatis, non pro ipsa facultate mentis*:
Omnis enim virtus rectè descendit per actum, siue officium
quod facit: vel certè pro habitu, vel virtute iustitiæ,

quo voluntas facit, & promptè fertur ad tribuendum cui-
que, quod suum est.

Constans, & perpetua: Non vt interpretatur Accursius,
Bartolus, & alij, quod tantum sit definita apud Vlpianum
iustitia Dei, non hominis: Sed vt explicetur vis habitus, siue
virtutis, vt docet sanctus Thomas *loco citato*, Iustitia enim,
cum sit virtus, & habitus voluntatis, dicitur hominem non
ad tempus, sed perpetuò, & constanter, ac firmiter ad tri-
buendum cuique ius suum. Vt sensus sit, Iustitia, est quidam
mentis habitus, quo voluntas redditur stabilis, firma, & vali-
da ad perpetuò tribuendum cuique quod suum est. Vel est
habitus, quo voluntas ex certo, firmo, & perpetuo iudicio
rationis tribuit cuique ius suum: quia tametsi voluntas non
semper hoc faciat, cum interdu depraueatur: iudicium tamen
rationis naturalis, ex cuius præcepto iustitia suam origi-
nem trahit, semper certat, & immutabiliter dicitur, vt ius
debitum cuique reddatur.

Tribuendi ius suum cuique. His verbis, iusti hominis of-
ficium, & ipsius iustitiæ opus explicatur, & appellatione ius-
tius latius intelligitur debitum, siue id quod bonum est, & æ-
quum secundum leges: neque enim semper preliis & stri-
ctus sumitur, vt est idem quod dominium rei, sed comple-
ctitur dominium, vsu, vsum fructum, possessionem, serui-
tutem, quasi dominium, vel quasi possessionem; denique om-
ne, quod alteri debetur ex contractu, vel quasi contractu,
ex delicto, vel quasi delicto, quo quis alteri iniuriam, vel
damnum intulerit. Vnde opus etiam iustitiæ est, premium,
vel penam debitam cuique tribuere.

Tertio queritur, An proprium iustitiæ sit, vt sit virtus ad
alterum? S. Thom. in 2. 2. *q. 58. ar. 2.* secutus Philosophum *li-
3. Ethic. ca. 2.* docet, Iustitiam in hoc distinguì à Fortitudine,
& Temperantia, vt hæc sit ad alterum, illæ verò sint homi-
nis ad seipsum. Nam qui fortis est, sibi ipsi fortis est, & tem-
perans pariter quisque sibi est: & iustus ideo est, quia cum al-
tero æquatur, eò quòd v. g. si decem ab illo acceperit, toti-
dem illi reddat. Vnde Aristoteles *loco citato* ait, rectè dixisse
eos, qui assebant, inter virtutes solam iustitiam esse bo-
num alienum, quia eius opus est reddere, quod debetur alte-
ri, aut quod suum est, tribuere. Obijcies, beneficentia, & ami-
cicia sunt ad alterum, & tamen non sunt iustitia. Item mis-
ericordia, & liberalitas circa alterum versantur: præterea obe-
dientia, religio, pietas, obseruantia, fides, quæ promissa præ-
stantur, species iustitiæ non sunt, & tamen tribunt alteri,
quod debetur. Adde his, quod si quis seipsum interimat,
contra iustitiam peccat, ergo etiam iustitia est hominis ad
seipsum. Respondeo proprium esse iustitiæ, vt sit ad alterum
reddendo ei ius suum. Prædictæ verò virtutes habent quiddam,
vt sint ad alterum, sed nò respiciunt ius legale alterius: Bene-
ficentia enim, & amicitia sunt ad omnes, superiores videlicet,
& æquales. Tales etiã sunt misericordia, & liberalitas. Obe-
dientiæ verò est superioris iussa capessere: Religiosis, Deo cul-
tum debitum adhibere: Pietatis, patres, & patrii honorare:
Oseruantia, reuereri senes, & alios dignitate, & potestate
præstantes: Fidei, promissa cuique præstare. Quare S. Th. prædi-
ctas virtutes distinctas à iustitia constituit, sed ei annexas esse
testatur in 2. 2. *qu. 58. ar. 1.* non quod species iustitiæ sint, sed
quod aliquid habent eum iustitia cõmuniter, quia circa alte-
rũ versantur. Ad illud argumentũ de eo, qui seipsum occidit,
respon. cum S. Th. 2. 2. *q. 64. ar. 4. ad 1.* eum quis sibi mortẽ cõ-
sciscit, peccat cõtra naturalem infinitum, & propensionẽ, qua
vnaqueque res seipsum timet, & cõseruare agit etiam contra
charitatẽ, quam sibi quisq; debet: insuper violat iustitiã du-
plici aliã ratione. Primò, quia quilibet est pars cõmunitatis,
& societatis humanæ, & propterea qui sibi vitã adimit, spoli-
at societatem humanã quadã parte debitã. Secundo, quia
Domini sumus, vt ait Apostolus, nimirũ seruimur: qui alienũ
seruum interficit, iustitiã legem perfringit. Obijcies deinde:
Cuiuslibet virtutis opus est, bonum eius, qui virtutẽ habet,
& virtutis studio, & amore operatur: quomodo igitur Ari-
stoteles laudat eos, qui seiserunt, iustitiam esse bonum alteri-
us? Respondeo, opus iustitiæ, quatenus est officium virtutis,
eius esse, qui causã virtutis agit, & ideo eum reddit

iustum

Iustum & bonum : at verò iustitia dicitur esse bonum alienum ratione rei ; quam alteri tribuit , quia tota versatur in reddendo cuique quod suum est.

Quartò quaeritur , An iustitia versetur solum inter æquales ? Aristoteles *lib. 3. Ethicor. cap. 6.* aperte docet , iustitiam esse inter æquales , inter ciues , scilicet , & inter eos , inter quos potest esse lex , siue ius civile . Æquale enim intelligit , non quod vnus non sit dignior , nobilior , vel honoratior altero : nam patricius plebeis , miles agricolà , ædificator futuro nobilior est , sed quod inter eos sit vicissitudo quædam , vt alij modò imperent , modò pareant , quales sunt ciues . Quare negat Aristoteles iustitiam esse inter eos , qui non sunt ciues . Appellat autem ciues , omnes homines liberos , qui possunt in vna ciuitate , vel societate coire , quamuis non cõeant . Rursum dicit tales esse debere , vt inter eos possit esse lex , quã videlicet , vnus habere queat actionem in alterum , hoc est ius exigendi , vel repetendi quippiam ab altero , vt vi legis possit vnus alterum accusare , vel contra alterum agere , tanquam sibi obligatum ex contractu , vel quasi contractu , ex delicto , vel quasi delicto . Loquitur Aristoteles de iustitia , quæ ex iure civili , non diuino , vel naturali existit .

Quintò quaeritur , An sit verum , quod Arist. tradit *ead. lib. 3. cap. allegatis* , Non esse iustitiam patris ad filium , heri ad seruum , viri ad vxorem : nec ius patris in filium , aut heri in seruum , aut mariti in vxorem esse iustitiã . Ratio dubitandi est , quia si dominus seruum occiderit , vel ei oculum eruerit , vel sanam abscedens , aut pater filium , aut vir vxorem similibus malis affecerit , iniustitiã peccatum committit : ergo inter eos est simpliciter iustitia . Deinde , si filius sit emancipatus , aut seruus manumissus vxor ob naturale , vel canonicum occultum impedimentum legitime dimissa , potest inter eos esse propriè iustitia . Accedit , quod si filius patri aliquid furetur , aut seruus domino , vel vxor marito , vere contra iustitiam peccat . Præterea si filius habeat bona castrensia , vel quasi castrensia , & pater sibi vlturper aliquid ex illis bonis , simpliciter iustitiam violat . Si itidem vir dotalia vxoris bona absque eius assensu alienet , iniustus simpliciter est . Respondeo reuera iustitiam , quæ est iuris civilis inter hos , quatenus tales sunt , propriè & simpliciter non esse , hoc est , secundum leges , & iura ciuilia , quæ patriam potestatem in filios familias constituunt , non esse iustitiam , nisi tanquam ipse leges , & iura ciuilia decernunt ; quia pater & filius sunt quidem duo homines , sed dubitari non potest quin filius familias sit aliquid patris secundum leges , nimirum filius eius , quia genitus ab eo ; & proinde debet illi honorem , obsequium , & alimenta . Est filij quoque ad patrem pietas , cuius vinculum est ætius , & strictius , quam sit vinculum iustitiæ civilis , & proinde iniuria filij in patrem est impietas , nimirum grauior , & deterior culpa , quam sit iniustitia , & pater quæ pater est , filij est genitor , vnde debet eum educare , & instituire : quæ sunt pietatis , non iustitiæ opera , & officia . Cum itaque filius , vt filius est , sit aliquid patris , eius ad patrem , vel patris ad ipsum iustitia , secundum leges ; & iura ciuilia non est : quia secundum leges , pater & filius vna persona censentur ; & quod datur filio , patri datum videtur , & iniuria facta filio , patri illata existimatur . Dominus item , & seruus duo homines sunt : sed seruus secundum leges , & ius humanum civile quatenus seruus est , aliquid domini est , quia à domino possidetur , & domino acquirit , & iniuria quæ fit seruo , & damnum , quod ei inferitur , fit , & inferitur domino . Quare seruus , vt seruus est , cogitur domino obsequi , & parere . Dominus item vt talis est , debet seruo alimenta , & patrocinium . Maritus itidem , & vxor duæ personæ sunt , sed vna caro : *Genes. 2. Matt. 19.* quoniam coniuges sunt , matrimonij vinculo coniuncti ad procreandum sobolem , & educandam , ad gubernandam familiam , & ad mutua officia præstanda : quare vxor est aliquid viri , & proinde secundum leges , & iura ciuilia iniuria facta vxori , viro facta censetur . Et in hoc tota Aristotelis , quam hæcenus tradidimus , doctrina consistit : Et ideo merito Philolophus seipsum explicuit , quando dominus , inquit , & ser-

uus non sunt diuini , & separati , non est inter eos simpliciter iustitia , videlicet , secundum leges , & iura ciuilia , intellige ; si seruus manumissus non sit , nec filius emancipatus , nec vxor à viro ob occultum aliquid , & legitimum impedimentum separata . Noli tamen Aristoteles negare , inter hos , quatenus duæ personæ natura sunt , aut quatenus ciues sunt , iustitiam esse simpliciter , quæ ex iure diuino , vel naturali descendit . Item non inficiatur , inter eos esse iustitiam , si quam leges , & iura ciuilia constituunt : quemadmodum leges Romanorum voluerunt , vt pater nihil iuris haberet in bonis castrensibus , vel quasi castrensibus filij , & vt in bonis filij aduentitius haberet vniuersum , non proprietatem .

Sextò quaeritur , An inter dominum , & seruum ; inter filium , & patrem , maritum , & vxorem , quatenus homines sunt , propriè , & simpliciter sit iustitia : Caiet. 2. 2. qu. 57. artic. 4. negat esse iustitiam : idque colligere videtur ex 5. Th. in ea quæst. 6. artic. in respons. ad 2. & ex Aristot. *lib. 3. Ethicor. c. 6.* Sorus verò *lib. 3. de Iustitia. qu. art. 4.* & Buidanus *lib. 3. Ethicor. q. 48.* censent esse propriè , & simpliciter iustitiam . Reuera dicendum est esse iustitiam inter eos , quæ ex iure diuino , vel naturali pendet : non tamen eam quæ secundum leges , & iura ciuilia constituitur : quia quatenus duo homines natura sunt , distincti , diuini , & seorsum accipiuntur : immo etiam cum considerantur vt ciues sunt , profecto inter eos est simpliciter iustitia iuris diuini , vel naturalis , quamuis non iustitia civilis , possunt enim inter eos esse contractus , vel quasi contractus , & iuris diuini , vel naturalis pacta . Vnde Seneca *Epist. 47. lib. 1. de Clementia. cap. 18.* multis comprobatur argumentis , inter dominum , & seruum esse iustitiam , & beneficentiam , quæ videlicet , ex iure diuino , vel naturali ortum habet , & scilicet est inter eos , vt homines sunt . Idem ostendit Macrobius *lib. 3. Saturnaliorum , c. 11.* quod accepit ex Seneca . Aristoteles verò , & Sanctus Thom. solum negant iustitiam inter eos homines esse , nimirum , si considerentur , vt pater & filius , vt dominus , & seruus , vt vir , & vxor , secundum leges , & iura ciuilia , quæ potestatem constituunt patriam , aut herilem , aut virilem .

Septimò quaeritur ; An verum sit , quod Aristoteles docet *lib. 3. Ethicor. cap. 9. contra Euripidem* : Neminem pati iniustitiam , siue iniuriam volentem : De hac quæst. sanctus Thome 2. 2. qu. 59. artic. 3. Buidanus *lib. 3. Ethicor. q. 23. Sol. 1. 3. de Iustitia. qu. 3. art. 3.* Respondeo verum esse , dummodo sit simpliciter volens , & non ex necessitate , vel fraude , nec ex metu ab homine inculso is , inquit Aristoteles , iniuria afficitur , qui præter voluntatem suam læditur . Incontinens , qui meretrici pecunias dat , iniuriã non afficitur , quia meretrix accipit à volente . Ceterum iniustitiam , vel iniuriam patitur quis aliqua ex parte , quatenus aliquo modo nolens patitur . Si simpliciter , & absolute nolens sit , simpliciter iniustitiam , vel iniuriam patitur : si autem ex aliqua parte tantum nolens sit , tunc aliquo modo iniustitiam , vel iniuriam patitur , videlicet , quatenus nolens est , vt g. si Titius promittat , vel det Caio latroni centum nummos aureos metu mortis , ne occidatur ab eo : Si id latro non fecerit , iniustitiam , siue iniuriam passus est , quoniam non simpliciter voluit Titius promittere , aut dare : nec dici potest Titium donationem facere , quia donatio est sui natura gratuita , & liberalis . *1. 1. de donari. ff. de Donat.* At Titius dat ex causa . Idem iuris est , si Titius , vt redimat iniquam vexationem , quæ vexatur à Caio tyranno , promittat , vel det , illi mille aureos . Item si Titius promittat ; vel soluat vlturas Caio ; quia Caius , à quo petit mutuum , non nisi cum lucro voluit ei mutuum dare , iniustitiam , vel iniuriam aliqua ex parte passus est ; quoniam Titius non nisi ex necessitate , & causa promittit , & soluit vlturas Caio ; quia aliter à Caio mutuum non accepisset . Eadem quoque ratio est , si Titius sciens emit à Caio librum maiori pretio , quam valeat , aut si vendat sciens vilius , quam liber estimetur : quia emit Titius , aut vendit librum minoris , aut plus , ex necessitate ; eò quod Caius non emeret , aut venderet aliter librum . Item si Titius pecuniã Caio daret , vt ab eo beneficium ecclesiasticum impetraret , iniuriã passus est : aut Ecclesia illa , in qua est beneficium , iniuriã est affecta ; n-

Caio beneficium gratis conferre debet: & Titius pecuniam dat, quia aliter beneficium non consequeretur. In horum singulis donatio non est, quoniam is qui dat, ex causa dat, non gratis & liberaliter. Quid si Titius sua sponte pecuniam offert Caio: tunc sibi iniuriam non facit, sed Ecclesiae, cuius est beneficium: illa enim non vult, vt pecunia ob beneficium offeratur, aut detur; vnde is qui accipit, debet ex Iustitia constituta ab Ecclesia, restituere Ecclesiae cuius est, non ei, qui dedit. *cap. De hoc. de Simonia.* Est igitur verum, quod tradit Aristoteles, videlicet: Nemo volens iniuriam patitur: nimirum si fuerit volens simpliciter, & absolute, iniustitiam, aut iniuriam simpliciter non patitur: si vero aliqua ex parte, vel causa fuerit volens, eatenus iniustitiam vel iniuriam patitur: quod etiam congruit cum regula iuris: Scienti, ac volenti non fit iniuria. *cap. Scienti. de Regul. iur. in 6. qua sumpta est ex l. Nemo. ff. de Regul. iur.* vbi dicitur. [Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt, & consentiunt.]

Obijciat aliquis id, quod habetur in *cap. Contingit. de sent. excomm.* vbi dicitur, de Clerico, qui volens subitus est ab alio celsus: quamvis non violenter, iniuriose tamen est celsus: vnde in excommunicationem incidit, qui percussit. Respondeo, iniuriam esse factam, non Clerico, sed toti ordini Clericorum, vt ibi dicitur. Idem iuris est, si Clericus volens conueniatur coram iudice: tunc enim facta est iniuria non Clerico, sed Ecclesiae. *c. 2. de for. comp. cap. Si diligenti. eod. titulo.*

Opponet alius, quod habetur in l. C. de Raptu virg. vbi statutum est, puniendos esse capitali poena eos, qui raperint virginem, eam volentem. Respondeo, iniuriam fieri Reipublicae, ob cuius commune bonum, id lege Principis ventum est. Item, iniuriam fieri parentibus, tutoribus, & curatoribus, si quos habuerit virgo raptas: quod si non habuerit, satis est lex à Principe lata, qua raptus virginis etiam volens prohibetur.

Si id quoque quis obijciat, quod habetur in l. Si quis seruo. C. de Furtis, & seruo corrupti. vbi dicitur: *Si quis seruo alieno suaserit, vt domino suo furatur, & ad se rem furtiuam deferat: & postea seruus domino sciente, & volente furetur, & ad ipsum suasionis auctorem detulerit, actione furis, & serui corrupti iudicatur, & eodem damnatur.* Respondeo: quamuis illi domino sciente, & volenti facta iniuria non sit, factam tamen esse Reipublicae, in cuius communiōe Princeps eam legem fauicuit. Idem dicendum est de eo, qui seipsum scies, ac volens interimit, aut sibi ipsi manum abscindit: nam facit iniuriam vel Reipublicae, cuius eius & pars est: vel si nullius Reipublicae eius est, cum sit solus, facit iniuriam Deo, cuius seruus est, & cuius iniuria ex vita migrat, cum non nisi iussu Dei, possit quis iure eius excedere. Idem dicendum de Titio, quo volente Caio cognoscat vxorem ipsius volentem: nam tamen illis coniugibus volentibus iniuriam Caio non facit, facit tamen Deo, & Reipublicae, & verè adulter est, & poena in adulteros constituta, reus, & actione adulteri tenetur: quia iure diuino, naturali, & humano est adulterium omnino prohibitum: cui iun coniuges irrationabili voluntate cedere nequeunt. Idem iudicandum de duobus coniugibus, qui sua sponte matrimonium dissolunt; aut de viro, qui sine causa vxorem volentem repudiat: id enim lege diuina, & naturali prohibetur. Fit itaque iniuria Deo, qui eam legem tulit, & per se, & per naturam ipsam. Idem sentendum de marito, qui volente vxore plures alias vxores ducit sine auctoritate Dei, quia quamuis vxorem iniuria non afficiat: facit tamen iniuriam Deo, qui id fieri omnino prohibuit.

Vltimò obijciat quis: Si pupillus, aut minor faciat donationem sciens, ac volens, sine tutore, vel curatore, is, cui donauit, retinere iuste non potest: & tamen scienti, ac volenti pupillo, vel minori iniuriam non facit. Respondeo, pupillum, vel minorem, quamuis sit suorum bonorum dominus; tamen esse factum inhabilem legum decreto ad donandum rem mobilem sine tutore, aut curatore, & rem immobilem sine decreto iudicis. *Instit. Quibus alienare licet,*

vel non. §. Nunc admonendi. & ideo iniuste retinet is qui accepit, quia habet ab eo, qui est factus inhabilis legis auctoritate. Scienti autem, & volenti, secundum leges, non fit iniuria: scilicet vero, si quis velit contra leges, & iura: tunc tamen iniuriam sibi non facit; facit tamen Principi, qui tale quid lege prohibuit. Idem dicendum est de prodigo, cui à Iudice legitimo interdictum est donare. *l. 1. ff. de Curat. furioso.* & de quouis alio, cui auctoritate legis est interdictum contrahere. Idem quoque est de milite, qui lege, concubinae donare prohibetur. *l. 2. de donat. inter vir. & vxor.*

Octauò quaeritur, An quis seipsum possit iniuriā afficere: De hac questione tractat Aristoteles *lib. 3. Ethicor. cap. 11.* Burdanus *lib. 3. Ethicor. qu. 28.* Aristoteles eo capite probat quibusdam rationibus, per se non contingere, vt quis sibi ipsi iniuriam inferat. Ceterum videntur esse argumenta contra Aristotelem. Nam si quis sibi mortem conscuerit, vel sibi manum absciderit, vel oculum eruerit, vel linguam amputauerit, haud dubie sibi ipsi facit iniuriam, non alteri. Aristoteles *eodem loco* docet eam, qui se interimit, non sibi iniuriam facere, sed ciuitati, quia Reipublicam priuat ducere, vel milite, vel artifice, vel denique ministro, & cive: & ideo Reipublica punit eum, qui sibi mortem intulit: nam sepulturam debitam ipsi denegat, & bona eius sibi sumit. Sed quid si vnus tantum homo esset in mundo, vel in ciuitate, & is seipsum occideret? Responderet S. Th. 2. 2. qu. 59. ar. 3. ad 2. cum qui seipsum iugulat, & Reipublicam, & Deum iniuria afficere, quia ciuitatem eue spoliat, & Deo seruum auferit. Et *q. 64. ar. 5. ad 1. ait:* Cum quis sibi mortem inferat, & peccat contra charitatem, qua quique se, & vitam suam tuetur, & seruare debet, & contra communitatem, quam cive priuat, & contra Deum, cuius seruus, perimit. Et ex his capitibus peccat contra iustitiam. Hae ex S. Doctore. Aristoteles igitur, & S. Tho. planè docere videntur, qui sibi vitam eripit, sibi iniuriam non inferre, sed communitati, vel Deo, qui per se, & per naturam iustitiae, ne quis sibi mortem conscueret: nemo enim est iustus, vel iniustus nisi ad alterum, quamuis aliquis possit sibi esse carus, vel iniustus, aut odiosus.

Nonò quaeritur, An fieri queat, vt quis iniuriam faciat, & nemo sit qui iniuria afficiatur? Respondeo id fieri posse: nam si quis vendiderit plura, quam valeat res, vel ement vilius, iniuriam facit, & tamen si Titius v. g. sciens, ac volens carius ement, vel vilius vendiderit, iniuria non afficitur, quia scienti, ac volenti non fit iniuria, & nemo volens iniuriam patitur. Item si Titius sponte sua lucrum ex mutuo Caio vltorio decerit, aut centum aureos latroni miananti ei necem nisi dederit: aut fundum tyranno eum inique vexanti, non patitur iniuriam, quia volens dat lucrum, centum aureos, vel fundum, & tamen Caius vltorio, vel latro, vel tyrannus iniuriam facit. Item si Titius occidat Caium consentientem, iniuriam facit, & Caius iniuriam non patitur, quia volens perimitur à Titio. S. Th. 2. 2. qu. 59. ar. 2. ad 3. docet aliquem facere iniustum posse, cum vult iniustum facere, & tamen alium non pati iniustum, quia volens patitur. Et in argumento tertio dixerat, vt cum quis alteri vedit rem carius, quam valeat. Reuera vltorianus restituere debet lucrum ex mutuo ei, cui mutuum dedit, quia nullo iure illud retinere potest: non iure donationis, quia donatio est gratuita, & liberalis sua natura. *l. 1. & l. Donari. ff. de Donat.* non iure mutui, quia ratione mutui solū debetur tantumdem, quantum est datum, & acceptum. Idem dicendum de latrone minante mortem alteri, & ideo accipienti centum aureos ab eo: & de tyranno inique alterum vexante, vt habeat ab illo fundum: nam iure donationis neuter retinere potest, quod accepit, quia is qui dedit, non gratis, & liberaliter dedit, sed ex causa cogente, non aliquo alio iure, ergo restituere uterque cogitur secundum conscientiam ei, qui dedit. Idem iudicandum de Titio, qui vendit Caio rem carius, quam valeat; quia nec titulo donationis accipit, cum non det emptor gratis, & liberaliter, sed ex causa & necessitate: non titulo venditionis, quia res tanti, & non plura, aut minoris vendi, vel emi iure potest, quanti aestimatur: & in his singulis etiam patitur iniuriam is qui dedit, quia non simpliciter voluit, sed ex parte. Et ideo

S. Thom. loco citato solum significavit, eum, qui vendit rem carius quam valeat, simpliciter facere iniustum, quia simpliciter vult eam vendere, sed emptorem, eam ratione, qua vult eam vendere, iniustum non pati, sed quia ratione ex causa, & necessitate vult, iniustum pati. Ita etiam pueri multa patiuntur sibi noxia volentes. Aegrii idem, sed non omnino & simpliciter suam voluntatis compotes. Tyranni quoque qui Martyres torquebant, & necabant, simpliciter iniustum faciebant, & Martyres iniustum patiebantur, quia etiam pro Christo, pro Fide, pro Religione tormenta sustinebant, nolebant tamen, ut Tyranni inique facerent.

*Qua in re, tanquam in objecta materia,
Iustitia versetur.*

CAP. IX.

Primo queritur, An sit proprium Iustitiae circa actiones versari, An vero veretur etiam circa actiones animi affectiones, quae passionibus appellantur. Sanctus Thomas in 2. 2. q. 58. ar. 6. q. 2. q. 4. do. art. 2. q. 3. docet, Iustitiam esse circa operationes sive actiones: alias vero virtutes circa animi affectiones, sive perturbaciones, sicut etiam Ricardus in 3. Dist. 33. art. 9. 3. Hoc vero ita probant, ac firmiter, quia fortitudo est moderata & temperate timores & audacias: Temperantiae vero cohibere cupiditates, & oblectationes. Unde fortis, sedatis repressisque timoribus, & audacis pericula suscipit, aggreditur, expectat, sustinet, sicut oportet. Temperans vero compressis, ac domitis cupiditatibus, & oblectationibus, temperanter agit, Iustitiae autem est, distribuere bona pro meritis cuiusque, punire peccata pro debito delicti, tribuere cuique quod suum est, non vero aliquis animi affectus coherere: quia ceterae virtutes illos refrenant. Porro Buridanus lib. 3. Ethicor. quest. 1. q. 2. q. 2. g. 2. & Martinus quest. de Fortitudine. An. 2. in Tractat. 3. Moral. cap. 5. affirmant omnem virtutem generatim versari circa animi perturbaciones, quas moderatur, & temperat. Quam sententiam illi confirmare nituntur multiplex argumentum. Primum, quia Aristoteles 2. Ethic. cap. 3. Omnis, inquit, virtus moralis versatur circa oblectationes, & tristitias. Deinde, Iustitia combet quosdam animi perturbaciones, quas Fortitudo, & Temperantia non cohibent, veluti amorem, desiderium, & cupiditatem lucri sive pecuniae, & delectationem ex lucro provenientem, & tristitiam ex iactura lucri: his enim affectibus nondum repressis, difficile est bona voluntatis electio in distributionibus pecuniarum, & in restitutionibus. Docent praeterea idem Auctores, omnem virtutem, etiam Fortitudinem, & Temperantiam esse circa actiones, & non solum circa affectus animi, quia Aristoteles lib. 3. Ethicor. cap. 4. ait, virtus potius est bene agere, & operari, quam bene pati, aut turpe non agere. Deinde virtus est bonum eligere; item sobrietas, & castitas vivere, fortiter pugnat: electio est actio, ergo omnis virtus est circa actiones.

In hac controversia immerito Buridanus, Martinus & Almainus a Sancti Thomae doctrina recedunt: cum revera hac in parte, eadem sit Aristotelis sententia, quam sanctus Thomas tradit. Nam Aristoteles perspicue docuit, Fortitudinem, & Temperantiam circa affectus animi versari: Iustitiam circa actiones. Sciendum autem est, actiones in presenti dicitur, externas operationes; non internas, cuiusmodi sunt electiones, intentiones, voluntates, proposita mentis. Actiones itaque sunt, distribuere praemia, bona communia inter multos dividere, vindicare, vel punire delicta, alienum restituere, tribuere singulis quod suum est. Praeterea, affectus animi quamvis multi sint, reducuntur ad quaedam capita praecipua, nimirum ad amorem, cupiditatem, metum, dolorem, delectationem, desiderium, tristitiam, tales autem affectus ex rebus ipsis bonis, vel malis cognitione perceptis proficiuntur.

Ex his facile est aduersariorum argumenta dissolvere. Nam fatemur quidem cum Aristotele, virtutis esse bene

agere & operari, quia eius est bonum velle, statuerere, intendere, eligere. sed quando Iustitia dicitur circa actiones versari, actiones intelliguntur externae, non internae voluntatis, & mentis. Et cum aduersarij dicunt: Etiam Fortitudinis, & Temperantiae sunt actiones externae, quia fortis pericula subit, arma tractat, ut bella gerat; Temperans vero ebum capit & potum sicut oportet. Respondet, Iustitiam esse proximè circa actiones externas: Fortitudinem vero, & Temperantiam remotè, non proximè, quia tales virtutes proximè temperant, & moderantur affectus, & deinde voluntas eligit bonum, & vitium ipse homo exequitur, & odit virtutis opus, & officium. Ad aliud quod obijciunt ex Philosopho dicente; omnem virtutem moris esse circa tristitias & delectationes. Respondet, sensum Aristotelis esse, hominem virtute bonum eligere, & malum respicere. In eligendo bono delectatio est; in patiendo malo tristitia, & dolor: hominis igitur est ob virtutem quam habet, delectari de bono quod eligit, tritari ob malum quod pati & sustinere compellitur. Ad vitium, respondeo, cupiditatem & amorem pecuniae & lucri, & delectationem ex lucro provenientem, dolorem quoque & tristitiam, qui oritur ex amissa pecunia, satis per Temperantiae virtutem posse reprimi & cohereri: Metu vero sive timore amittendi lucrum, per ipsam Fortitudinem represso: & cupiditate lucri per Temperantiam sedata, & cupiditate alieni debitam tribui sicut oportet.

Secundò queritur, In qua animi facultate Iustitia inherat: Sanctus Thomas 2. 2. quest. 56. art. 4. 3. q. 2. 2. quest. 58. artic. 4. docet, Iustitiam in voluntate esse ponendam, Fortitudinem vero & Temperantiam in appetitu sensus: quia Fortitudo, inquit, & Temperantia sunt ad refrenandos affectus animi, at tales affectus dominantur in appetitu sensus, ergo in eo Fortitudo & Temperantia collocantur. Nec tunc in voluntate Fortitudo vel Temperantia, quia tales virtutes non tendunt in bonum alienum, sed in bonum nostrum: voluntas autem in proprio bono eligendo difficultatem non patitur, nisi quando in appetitu sensus dominantur affectus: his ergo repressis ac domitis, nulla praeterea virtutis opus habet voluntas ad proprium bonum eligendum. At vero quia Iustitiae non est compellere ac refrenare villos animi motus, ideo in appetitu sensus locum non habet, sed in voluntate, quia sedatis omnibus animi affectibus, adhuc voluntas difficultate retardatur, nec facile fertur ad alienum bonum, ac propterea opus habet virtute, qua se reuera ad bonum alienum. Hanc Sancti Thomae sententiam, communem vocat Durandus in 3. Dist. 33. q. 4. At S. Bonaventura in eodem lib. q. 2. Dist. art. 1. q. 1. Henricus Quodlib. 4. q. 22. Scotus quoque eod. lib. q. 1. Dist. q. 1. C. 1. in 4. quest. 10. Gabriel eod. lib. q. 2. Dist. quest. 1. ar. 2. con. l. 3. q. 4. Nauior in 3. Dist. 36. quest. 1. q. 2. Almainus in Morali. Tractat. 3. cap. 6. Buridanus lib. 2. Ethicor. cap. 22. duplices habitus morales esse restantur, quosdam quidem in appetitu sensus ad coherendos affectus, alios in voluntate ad bonum eligendum: habitus vero in appetitu sensus constitutos cernent non esse per se virtutes, quia non sunt ad eligendum bonum, sed ad refrenandas animi perturbaciones: & virtus est, quae bonum eligitur. Habitus vero, qui in voluntate ponuntur, dicunt esse proprie, & simpliciter virtutes. Unde quos habitus Fortitudinis, & duos Temperantiae, duos item Iustitiae constitunt, quia in appetitu sensus sunt cupiditates pecuniae, vel lucri, quas necesse est, ut quidam habitus Iustitiae moderetur. Secundum hanc sententiam virtus moralis non est simplex habitus, sed duplex, unus in appetitu sensus, alter in voluntate.

Sed probabilior est opinio S. Thomae, quia Fortitudine, & Temperantia, & aliis virtutibus, quae sub his tanquam speciebus continentur, omnes perturbaciones animi reprimuntur, & ideo habitu Iustitiae opus non est, quod pecuniae cupiditates moderetur, ac temperet. Nam si unus homo fortis sit, & temperans, eo ipso innocenti, & ret affectibus pecuniae, vel lucri, contra vero, si quis iustus quidem fuerit, non tamen temperans, cupiditatibus vincitur.